

2016 | I

**Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo
įstatymo dvidešimtmetis: ištakos,
taikymo patirtis ir perspektyvos**

Viešosios tvarkos samprata arbitražo teisėje

**Arbitražinio susitarimo išplėtimas
jo nepasirašiusiems šalims**

**Arbitro nušalinimo instituto taikymas
Vilniaus komercinio arbitražo
teismo praktikoje**

**EU Sanctions and Arbitration.
Their applicability to arbitrators, lawyers
and arbitration institutes**

***Res judicata* principo taikymo tarptautiniame
arbitraže problematika**

**Skundai dėl arbitražo sprendimų panaikinimo
ir prašymai pripažinti ir leisti vykdyti užsienio
arbitražo sprendimus Lietuvos teismuose:
statistika ir tendencijos**

***Cartel Damage Claim* byla:
ar pagrįstai Europos Sąjungos
Teisingumo Teismas susiaurino
arbitražinių išlygų taikymo apimtį**

**Teismo pagalba arbitražui
įrodymų rinkimo procese**

VILNIAUS KOMERCINIO
ARBITRAŽO TEISMAS

TARK
GRUNTE
SUTKIENE

Arbitražas

TEORIJA IR PRAKTIKA 2016

Res judicata principo taikymo tarptautiniame arbitraže problematika

Ramūnas Audzevičius*

Denis Parchajev**

Straipsnyje nagrinėjama *res judicata* principo taikymo tarptautiniame arbitraže problematika. *Res judicata* principo visuotinis pripažinimas paskatino platų šio principo taikymą bylose, turinčiose tarptautinį elementą. Tačiau, kaip rodo teismų ir arbitražo jurisprudencijos analizė, *res judicata* principas skirtingos jurisdikcijos atveju traktuojamas skirtingai ir atitinkamai nevienodai aiškinami teisėjusio sprendimo padariniai – tai priklauso nuo teisės, kurią nusprendžia taikyti arbitražo teismas. Ypač reikšmingas civilinės ir bendrosios teisės valstybių požiūrio į *res judicata* skirtumas.

Atsižvelgiant į *res judicata* principo taikymo vientisumo stoką, čia analizuojamos arbitrų taikomos kolizinės *res judicata* principą reglamentuojančios teisės nustatymo taisyklės. Šių kolizinių taisyklių taikymo nenuoseklumas skatina apžvelgti tarptautines priemones *res judicata* principo dilemai tarptautiniame arbitraže išspręsti ir nustatyti priežastis, kodėl šios priemonės nėra plačiai naudojamos.

VADAS

Modernios teisinės valstybės sąvoka neatsiejamai nuo *res judicata* principo. A. C. Freemanas pabrėžia, kad *res judicata* doktrina yra universalios jurisprudencijos principas, formuojantis visų civilizuotų tautų teisinių sistemų dalį¹. Arbitražo teismų sprendimų *res judicata* galią pripažįsta Lietuvos², Prancūzijos³, JAV⁴, Belgijos⁵, Vokietijos, Italijos, Šveicarijos⁶, Anglijos⁷, Indijos, Australijos ir Naujosios Zelandijos⁸ bei kitų šalių teisė.

Tačiau nors *res judicata* principas plačiai pripažįstamas, vienodas jo aiškinimas tarptautiniu lygmeniu taip ir nenusistovėjo. Pasirodo, kiekvienos valstybės teismai savaip traktuoja šio principo taikymo kriterijus ir padarinius⁹. Civilinės teisės valstybės stengiasi išlaikyti pozityviojo ir negatyviojo *res judicata* principo aspektų pusiausvyrą, o bendrosios teisės valstybės koncentruojasi ties negatyviuoju aspektu. Atitinkamai bendrosios teisės valsty-

* Ramūnas Audzevičius yra advokatų profesinės bendrijos „Motieka ir Audzevičius“ partneris, advokatas, Harvardo (PLDA), Londono (MA (King's), LLM (Queen Mary)) ir Vilniaus universitetų (Dip.) bei Maskvos aukštosios mokyklos ir ekonomikos mokslų mokyklos (LLM) absolventas.

** Denis Parchajev yra advokatų profesinės bendrijos „Motieka ir Audzevičius“ teisininkas, Mykolo Romerio universiteto ir Londono universiteto (LLM (Queen Mary)) absolventas.

¹ FREEMAN, A. C. *A Treatise of the Law of Judgments*, 5 ed. The Lawbook Exchange, Ltd., 1993, para 627. Taip pat žr.: SINAI, Y. Reconsidering Res Judicata: A Comparative Perspective. *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol. 21, p. 354.

² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad *res judicata* galią turi ne tik arbitražo teismo sprendimai, kuriais išspręsdžiamas iš esmės, bet ir arbitražo teismo sprendimai dėl jurisdikcijos (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Marijampolės pieno gamybai“ v. „Interfood B. V.“, Nr. 3K-3-135-695/2015. Taip pat žr.: Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo sprendimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. XI-2089, 2012-06-21, Nr. 76-3932 (2012-06-30), 41 str. 3 d.

bėse negatyvusis *res judicata* principo aspektas aiškinamas plačiau, užkertant šalims kelią naujai reikšti ne tik tapačius ieškinius, bet ir bet kokius reikalavimus, kuriuos apdairus ir rūpestingas asmuo galėjo ir turėjo pareikšti ankstesnėje byloje¹⁰. Nuodugni tarptautinės jurisprudencijos analizė rodo, kad skirtingų valstybių teismai nevienodai aiškina, kokie sprendimai turi *res judicata* galią, įtvirtina nevienodus materialiuosius *res judicata* padarinius ir šio principo taikymo kriterijus.

Globalizacijos paskatinto skirtingų valstybių teisinių standartų gretinimo kontekste šie skirtumai sulaukė nemažai dėmesio. Ypač aštriai *res judicata* principo taikymo problematika pasireiškė tarptautinio arbitražo srityje, kur bylos procesą ir bylos nagrinėjimo dalyką neretai vienu metu reglamentuoja skirtingų valstybių teisė¹¹. Kalbant apie *res judicata* principui taikytinos teisės svarbą, pabrėžtina, kad būtent taikytina teisė nulemia prieš tai įsiteisėjusių arbitražo ir teismo sprendimų materialiuosius padarinius arbitražo teisme nagrinėjamai bylai. Šiame kontekste teisingas bylos išsprendimas reikalauja atsakymo į klausimą,

kuri teisė reglamentuoja *res judicata* principą tarptautiniame arbitraže.

Temos aktualumas pasireiškia tuo, kad pabrėžta *res judicata* principo taikymo praktika ir aiškių standartų neegzistavimas sukuria prielaidas nevienodiems materialiesiems ir procesiniams įsiteisėjusių sprendimų padariniams, priklausomai nuo arbitražo įsitikinimų, pažiūrų, kitų jų pačių priimtų sprendimų ar kitų išorinių veiksnių. Be to, minėtas tarptautinės jurisprudencijos nenuoseklumas riboja teisinį tikrumą ir teisėtus šalių lūkesčius bei tarptautinio arbitražo proceso skaidrumą.

Nors *res judicata* principas analizuotas Lietuvos autorių (E. Krivkos¹², R. Kontrauskos¹³, V. Vadapalo¹⁴), tačiau čia nagrinėjama tema Lietuvoje nebuvo atlikta jokių mokslinių tyrimų. Atsižvelgiant į nurodytą *res judicata* principo taikymo problematiką, šiuo straipsniu siekiama išsiaiškinti ir kritiškai įvertinti tarptautinio arbitražo jurisprudencijoje taikomas kolizines *res judicata* principui taikytinos teisės nustatymo taisykles ir apžvelgti tarptautines priemones, skirtas analizuojamai straipsnio problemai išspręsti. Siekiant įvardytų tikslų,

³ DE LY, F., et al. *International Law Association Berlin Conference (2004), International Commercial Arbitration. Interim Report: "Res Judicata" and Arbitration* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/446043C4-9770-434D-AD7DD42F7E8E81C6>>, p. 17.

⁴ *Ten pat*, p. 12–13.

⁵ *Ten pat*, p. 17.

⁶ *Ten pat*, p. 17.

⁷ *Ten pat*, p. 10.

⁸ *Ten pat*, p. 11.

⁹ DE LY, F., et al. *International Law Association* <...>

¹⁰ Civilinės ir bendrosios teisės valstybių požiūriu į *res judicata* principą skirtumai ištirti Tarptautinės teisės asociacijos (žr.: DE LY, F., et al. *International Law Association* <...>).

¹¹ Pasitaiko ir situacijų, kai skirtingus bylos aspektus reglamentuoja skirtinga teisė (*dépeçage* principas). Pvz. byloje *Dalla v. Bank Mellat*, (1986) Q.B. 441 teismas nustatė, kad arbitražinis susitarimas buvo tuo pat metu reglamentuojamas dvejopos teisės: JAV teisės, kiek tai susiję su ieškovu, ir Irano teisės, kiek tai susiję su atsakovu. Nors teismas *expressis verbis* ir nedarė nuorodų į *dépeçage*, taikomoms teisėms bifurkacija atitiko *dépeçage* apibrėžimą. Taip pat žr. Ciuricho prekybos rūmų arbitražo 1996 m. gegužės 31 d. sprendimą byloje Nr. 273/95, *Raw material processor (Hungary) and Processing group (Argentina) v. Raw material seller (Russian Federation)*, XXIII YBCA 128 (1998). Plačiau žr.: HEISKANEN, V. Forbidding *Dépeçage*: Law Governing Investment Treaty Arbitration, 32 *Suffolk Transnational Law Review*, 2009, p. 367–408; SAVAGE, J.; GAILLARD, E. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999, p. 879.

¹² KRIVKA, E. *Res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos. *Jurisprudencija*, 2004, t. 53(45), p. 54–64.

¹³ KONTRAUSKAS, R. *Lis (alibi) pendens*: kitoje Europos Sąjungos valstybėje nagrinėjamo tapataus arba susijusio ieškinio (civilinės bylos) įtaka Lietuvos teismo procesui. *Jurisprudencija*, 2005, t. 69(61), p. 81–89.

¹⁴ VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2006.

naudojamasi loginiu (dedukciniu), sisteminiu, lyginamuoju, statistiniu ir istoriniu metodais.

1. KOLIZINĖS RES JUDICATA STANDARTO NUSTATYMO TAISYKLĖS

Res judicata principui taikytinos teisės pasirinkimo reikšmę ir padarinius puikiai atspindėjo Tarptautinių prekybos rūmų (angl. ICC) byla Nr. 2762. Ji buvo inicijuota ieškoviui laimėjus Tarptautinių prekybos rūmų bylą Nr. 1762, kurios sprendimo motyvuojamojoje dalyje arbitražo teismas nurodė, jog atsakovas negalėjo remtis *force majeure* doktrina, kad išvengtų atsakomybės. Kilus ginčui tarp bylos šalių, arbitražo teismas byloje Nr. 2762 turėjo nuspręsti, ar jis buvo saistomas Tarptautinių prekybos rūmų sprendimo, priimto byloje Nr. 1762, motyvuojamojoje dalyje išdėstytų argumentų. Pabrėžtina, kad pagal griežtus pirkimo–pardavimo sutartims taikytos Vokietijos teisės *res judicata* standartus arbitražo teismas būtų saistomas tik rezoliucinės kito arbitražo teismo priimto sprendimo dalies. Tačiau pagal arbitražo vietos (Prancūzijos) teisę arbitražo teismą saistytų visas sprendimas byloje Nr. 1762, įskaitant motyvuojamąją jo dalį¹⁵. Arbitražo teismas nustatė, kad *res judicata* klausimui taikytina arbitražo vietos (Prancūzijos) teisė, todėl *force majeure* klausimas automatiškai buvo laikomas išspręstu, o tai reiškė, jog atsakovui buvo užkirstas kelias iš naujo teikti įrodymus ir argumentus dėl *force majeure* doktrinos taikymo¹⁶.

Tokiu būdu *res judicata* principui taikytinos teisės pasirinkimas užkirto atsakovui kelią remtis esminiu savo gynybos argumentu.

Kaip minėta, tarptautinio arbitražo specifika lemia, kad nagrinėjant tą patį ginčą dažnai taikoma kelių skirtingų valstybių nacionalinė teisė, tarptautinės priemonės ar kiti tarptautiniuose ginčiuose taikytini teisiniai standartai¹⁷. Dėl to, kad kol kas nėra tarptautinės konvencijos dėl *res judicata* principo taikymo arbitraže ir nenusistovėjo nuosekli *res judicata* principo taikymo praktika¹⁸, arbitrai savo nuožiūra, susipažinę su šalių argumentais, privalo pasirinkti „tinkamiausią“ teisę *res judicata* klausimui išspręsti.

Įsiteisėjusio sprendimo *res judicata* galia galėtų būti nustatoma remiantis šio sprendimo priėmimo tiek geografinės vietos teise; tiek arbitražo vietos teise (angl. *Seat of Arbitration*)¹⁹; teise, taikoma arbitražiniam susitarimui; teise, taikoma šio arbitražo bylos nagrinėjimo dalykui (*lex causae*), teise, reglamentuojančia antrojo arbitražo, kuriame nagrinėjamas *res judicata* klausimas, procesą (*lex arbitri*), arba bet kurios iš valstybių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, teisės normomis. Galiausiai, nesant šalių susitarimo, arbitrai galėtų taikyti bet kurią teisę, jų nuomone, labiausiai susijusią su *res judicata* klausimo išsprędimu, nepriklausomai nuo esamų sąsajų su nagrinėjama ar išnagrinėta byla.

Akivaizdžiausias taikytinas standartas yra *lex arbitri*. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtoje Tarptautinių prekybos rūmų byloje Nr. 2762 arbitražo teismas nustatė, jog *res judicata* klausimui taikytina būtent arbitražo vietos teisė²⁰.

Anot prof. L. Mistelio, nesant šalių susitarimo dėl arbitražo procesui taikomos teisės, būtent *lex arbitri* turėtų būti taikoma arbitražo tai-

¹⁵ Pagal Prancūzijos teisę, motyvuojamoji įsiteisėjusio teismo ar arbitražo sprendimo dalis turi *res judicata* galią, nes išaiškina ir pagrindžia rezoliucinę dalį, taigi yra neatsiejama nuo sprendimo rezoliucinės dalies.

¹⁶ DE LY, F., et al. *International Law Association* <...>, p. 24.

¹⁷ Šalių pasirinkimu arbitrai gali taikyti tokius standartus kaip *lex mercatoria* arba *Ex Aequo Et Bono*. Plačiau žr.: LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A.; KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, p. 451–475.

¹⁸ WILLIAMS, D. A. R.; TUSHINGHAM, M. *The Application of* <...>, p. 1050.

¹⁹ Pabrėžtina, kad arbitražo sprendimai dažnai priimami ir pasirašomi kitoje valstybėje negu šalių pasirinkta arbitražo vieta (angl. *Seat of Arbitration*). Tokiu atveju arbitražo sprendimas pripažinimo tikslais vis vien laikomas priimtu arbitražo vietos valstybėje.

²⁰ DE LY, F., et al. *International Law Association* <...>, p. 24.

syklių spragoms pašalinti²¹. Tai puikiai atspindi byla *Union of India v. McDonnell Douglas*²², kurioje Jungtinės Karalystės aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius²³ išaiškino:

„Jeigu šalys aiškiai nepasirenka proceso teisės, reglamentuojančios jų arbitražą, tada Teismas svarstys, ar jos netiesiogiai pasirinko. Tokiomis aplinkybėmis tai, kad šalys sutarė dėl arbitražo vietos, yra labai ryškūs požymis, jog jos netiesiogiai pasirinko tos vietos įstatymus arbitražo procesui reglamentuoti. Tai iš esmės paaiškina sveiku protu. Pasirinkdamos šalį, kurioje vyks arbitražas, šalys *ex hypothesi* sukuria glaudų ryšį tarp arbitražo ir tos šalies, ir, remiantis jų pasirinkimu, yra pagrindo manyti, kad jos suteikė tam tikrą reikšmę atitinkamiems tos šalies įstatymams, t. y. įstatymams, kurie būtų reikšmingi arbitražui, vykstančiam toje šalyje <...> Iš tiesų bent jau Anglijos teisė atsisakė nuostatos, kad įmanomi arbitražo procesai, visiškai atsieti nuo bet kurios nacionalinės teisės sistemos.“²⁴

Aiškiai matome, kad Anglijos teismai glaudžiai sieja arbitražo proceso teisę su arbitražo vietos teise. Vadinas, jeigu *res judicata* principą priskirsime prie proceso teisės, nesant atskiro šalių susitarimo, ši principą *ex hypothesi* turėtų reglamentuoti būtent arbitražo vietos teisė. Lietuvos teisė *res judicata* principą priskiria

prie civilinio proceso teisės. Lietuvos teismų praktika nuosekliai sieja *res judicata* principą su CPK 18 straipsnyje įtvirtintu teismo sprendimo visuotinio privalomumo principu. Be to, materialieji sprendimo *res judicata* principo padariniai Lietuvoje įtvirtinti CPK 279 straipsnio 4 dalyje²⁵ ir CPK 182 straipsnio 2 punkte²⁶. Taigi nekylo abejonių, kad pagal Lietuvos teisę *res judicata* principas yra civilinio proceso teisės dalis.

Žvelgiant į *res judicata* principą bendrosios teisės aspektu, taip pat susidaro išpūdis, kad *res judicata* yra civilinio proceso teisės dalis. Dažnai teisės doktrinoje galima aptikti išaiškinimų, kad *res judicata* yra platesnio draudimo – piktnaudžiauti procesu dalis, o šis neginčijamai priskirtinas prie proceso teisės. Vis dėlto Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas byloje *Virgin Atlantic Airways Limited v. Zodiac Seats UK Limited* atskyrė *res judicata* ir draudimo piktnaudžiauti procesu principus ir įtvirtino, kad *res judicata* principas nėra proceso teisės dalis:

„*Res judicata* yra materialiosios teisės taisyklė, o piktnaudžiavimas procesu yra koncepcija, kuri sudaro teismo procesinių įgaliojimų vykdymo dalį <...> tai yra skirtingi, nors iš dalies sutampantys teisės principai, turintys bendrą tikslą apriboti piktavališką ir pakartotinį bylinėjimąsi.“²⁷

²¹ MISTELIS, L. A. *Part I: International Commercial Arbitration, Chapter 19: Arbitral Seats – Choices and Competition*. KRÖLL, S. M.; MISTELIS, L. A., et al. (eds.). *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy, Convergence and Evolution*. Kluwer Law International, 2011, p. 363–379.

²² Jungtinės Karalystės aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius. 1992 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje *Union of India v. McDonnell Douglas* [1993] 2 Lloyd's Rep 48.

²³ Jungtinės Karalystės aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius yra didžiausias iš trijų Aukštojo teismo skyrių. Jis nagrinėja civilines bylas ir yra magistratų teismų ir Karūnos teismo sprendimų apeliacinė instancija.

²⁴ MISTELIS, L. A. *Part I: International Commercial Arbitration* <...>, p. 372.

²⁵ Sprendimui, nutarčiai ar įsakymui įsiteisėjus, šalys ir kiti byloje dalyvavę asmenys, taip pat jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytų faktų ir teisinių santykių, bet tai netrukdo suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą dėl pažeistos ar ginčijamos teisės arba įstatymų saugomo intereso gynimo, jeigu toks ginčas įsiteisėjusiu teismo sprendimu nėra išnagrinėtas ir išspręstas. Tačiau įsiteisėjusio teismo sprendimas byloje pagal ieškinį (pareiškimą, prašymą), kuriuo siekiama tam tikros teisės arba tam tikrų materialinių teisinių santykių buvimo ar nebuvimo teisinio pripažinimo (ieškiniai dėl pripažinimo), turi prejudicinę galią ir byloje nedalyvavusiems asmenims (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje *V. K. v. D. S.*, Nr. 3K-3-282/2012).

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra AB „Požeminiai darbai“*, WTE Wassertrchnik GmbH, Nr. 3K-3-116/2010.

²⁷ Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas. 2013 m. liepos 3 d. sprendimas byloje *Virgin Atlantic Airways Ltd v. Zodiac Seats UK Ltd* [2013] UKSC 46.

Vadinasi, yra pagrindo teigti, kad atsižvelgiant į bendrosios teisės kontekstą *res judicata* principas gali būti reglamentuotas *lex causae*, o ne *lex arbitri*.

Iškyla ir kita problema: teisės mokslininkų nuomone, net pripažinus *res judicata* principą proceso teisės dalimi, *res judicata* atžvilgiu nebūtų automatiškai taikoma *lex arbitri*. Prof. Gary B. Borno manymu, *lex arbitri* sąsajos su arbitražo byla yra daug silpnesnės negu *lex fori* teisinio bylinėjimosi atveju. Taigi *lex arbitri*, anot jo, nėra „akivaizdus saistantis veiksnys“²⁸. Ši nuostata įtvirtinta ir prancūziškoje doktrinoje, nepripažįstančioje arbitražo sąsajų su arbitražo vietos teise²⁹.

Maža to, Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. gegužės 29 d. sprendimu sukėlė dar didesnę sumaištį. Jis išaiškino, kad jeigu arbitražo vieta yra Šveicarija, tokioje byloje svarstomo užsienio arbitražo teismo sprendimo *res judicata* galia reglamentuojama dviejų valstybių teisės normų: Šveicarijos, kaip arbitražo vietos, ir ankstesnio arbitražo teismo sprendimo, kurio *res judicata* galia nagrinėjama Šveicarijos procese,

kilmės valstybės teisės³⁰. Teismas nurodė, kad bet koks galimas *res judicata* poveikis galiausiai kyla iš paties užsienio arbitražo teismo sprendimo ir todėl priklauso nuo sprendimo kilmės valstybės teisės, o *res judicata* sąlygos ir ribos gali skirtis priklausomai nuo teisės sistemos. Kita vertus, jokie užsienio arbitražo teismo sprendimo, pripažinto Šveicarijoje, teisinė galia negali viršyti sprendimo, *ex hypothesi* priimto arbitražo teismo, sėdinčio Šveicarijoje, galios. Pavyzdžiui, *res judicata* galia Šveicarijoje taikoma tik rezoliucinei sprendimo daliai, nesvarbu, ar užsienio valstybės teisė taip pat pripažino sprendimo motyvuojamosios dalies *res judicata* galią. Ir *vice versa* – joks užsienio arbitražo teismo sprendimas negali turėti didesnės teisinės galios negu pagal sprendimo kilmės valstybės teisę³¹. Taigi šveicariškas modelis taiko dvigubus *res judicata* principo ribojimus, o tai dar labiau apsunkina šio principo taikymą tarptautiniame arbitraže.

Prof. Gary B. Borna savo poziciją dėl *res judicata* apskritai grindžia ne nacionaline, o tarptautine teise – Niujorko konvencija. Jo teigimu, būtų neteisinga manyti, kad pagal Niujorko

²⁸ BORN, G. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 3764, 3769; WILLIAMS, D. A. R.; TUSHINGHAM, M. *The Application of* <...>, p. 1051.

²⁹ Anot prancūziškos doktrinos, arbitražas yra tarptautinis forumas, nesusietas su jokia teisine sistema (žr.: Paryžiaus apeliacinis teismas. 2004 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Société Barygues Agro Industries S.A. v. Société Young Pecan Company*, Nr. 2003/09894). Taip pat žr.: Prancūzijos kasacinis teismas. 1976 m. birželio 16 d. sprendimas byloje *Krebs v. Milton Stern*, 104 J. Droit Int'l (Clunet) 671 (1977) 1977 Rev. Arb. 269; Prancūzijos kasacinis teismas. 1976 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Bruynzel Deurenfabrik NV v. Ministre d'Etat aux Affaires Etrangères de la République Malgache*, 104 J. Droit Int'l (Clunet) 111 (1977), 1977 Rev. Arb. 137.

³⁰ Arbitražo teismo kilmės valstybė (buveinė) (angl. *Seat of Arbitration*) yra teisinė, bet ne geografinė kategorija. Tai reiškia, kad arbitražo vieta (buveinė) gali skirtis nuo vietos, kur arbitražo bylos nagrinėjimas vyksta fiziškai (arbitražinio nagrinėjimo vieta) (KAĮ 3 str. 3 d.). Arbitražo vieta, kaip teisinė kategorija, yra itin svarbi arbitražo procesui, nes, pagal bendrąją taisyklę (šalys gali susitarti kitaip), procesinius arbitražo procedūros klausimus reglamentuoja arbitražo vietos proceso teisė (lot. *lex arbitri*), o nuo arbitražo vietos proceso teisėje įtvirtinto teisinio su arbitražo problematika susijusių klausimų reguliavimo priklauso daugelis reikšmingų arbitražo proceso veiksmų, pavyzdžiui, kompetencijos pasiskirstymas tarp valstybės teismų ir arbitražo, teismo pagalba arbitražo procese (pvz., arbitrų skyrimas, įrodymų rinkimas, pagalba, susijusi su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, ir kt.), kompetentingas spręsti arbitražo teismo sprendimo panaikinimo (UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 str.) klausimą teismas, arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai ir tvarka, galimybė taikyti 1958 m. Niujorko konvenciją arbitražo procesinio sprendimo pripažinimui ir leidimui vykdyti užsienio valstybėje ir kt. (žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. uždaroji akcinė bendrovė „Galinta ir partneriai“*, Nr. 2T-84/2014).

³¹ Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 4A_633/2014. Taip pat žr.: VOSER, N.; ESCHMENT, J. *Another leading case on res judicata: application of lex fori confirmed (Swiss Supreme Court)* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <http://www.swlegal.ch/getdoc/3d2ca31a-d41f-4af2-8bb3-33f673ed8dca/2015_Nathalie-Voser_Jorn-Eschment_Anot-her-leading.aspx>.

konvenciją šalys gali laisvai tarptautiniuose arbitražuose teikti kai kuriuos, bet ne visus savo reikalavimus ir tada reikšti kitus reikalavimus naujoje byloje. Jo nuomone, šalių teisė naujoje byloje reikšti reikalavimus, kurie galėjo ir turėjo būti pareikšti ankstesnėje arbitražo byloje, „prieštarauja šalių tikslui greitai, galutinai spręsti jų ginčus viename forume ir, priešingai, apdovanoja bei kartu skatina techninius procesus ir ginčų sprendimo procesų gausą.“³²

Apibendrinant akivaizdžiai matyti, kad šiuo metu nėra konsensuso dėl teisės, taikytinos *res judicata* principui. Arbitražo teismų taikomi standartai reikšmingai skiriasi, o tai apsunkina arbitražo darbą ir pažeidžia teisinio tikrumo principą ir teisėtus bylos šalių lūkesčius.

II. MĖGINIMAI SUDERINTI *RES JUDICATA* PRINCIPŲ REGLAMENTAVIMĄ TARPTAUTINIŲ LYGMENIU

A. ALI/UNIDROIT PRINCIPAI

Pirmasis mėginimas suvienodinti, *inter alia*, *res judicata* principo taikymą tarptautinių lygmeniu pastebimas ALI³³/UNIDROIT³⁴ principų projekte. ALI/UNIDROIT principai – tai bendras tarptautinės civilinio proceso teisės derinimo ir vienodinimo projektas, pavadintas „Tarptautinio civilinio proceso principai ir taisyklės“.

Šio projekto autorių ambicija buvo suderinti civilinio proceso normas ir principus, nuosekliai reglamentuojančius beveik visą civilinio proceso eigą³⁵. Pabrėžtina, kad ALI/UNIDROIT principais užsibrėžta reglamentuoti tiek teisinio, tiek arbitražo procesą³⁶.

Turint omenyje ambicingus projekto kūrėjų užmojus, nenuostabu, kad ALI/UNIDROIT principai apibrėžia ir *res judicata* principo taikymo gaires. Tiesa, apie *res judicata* ALI/UNIDROIT principai kalba labai lakoniškai. ALI/UNIDROIT principų 28 straipsnis įtvirtina akivaizdžiai bendrosios teisės įkvėptą *res judicata* koncepciją, todėl ALI/UNIDROIT principai sukoncentruoti į negatyviusius *res judicata* principo padarinius: *res judicata* principas aiškinamas atsižvelgiant į amerikietiškus *claim* ir *issue preclusion* principus. Pasak ALI/UNIDROIT principų, sprendžiant, ar ieškovo teisė reikšti tam tikrus reikalavimus yra apribota *res judicata* principo, reikėtų analizuoti prieš tai išnagrinėtoje byloje šalių pateiktą poziciją, taip pat ankstesnį teismo sprendimą ir jo motyvus. Principų 28.3 straipsnis sako, kad *issue preclusion* principas turėtų būti taikomas tik siekiant išvengti esminio neteisingumo. Principų aiškinamoji pastaba nurodo, kad bendrosios teisės *issue preclusion* principas gali būti panaudotas, kur, pavyzdžiui, viena iš šalių

³² BORN, G. *International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 2nd ed., Vol. III, 2014, p. 3764, 3745–3746; WILLIAMS, D. A. R.; TUSHINGHAM, M. *The Application of <...>*, p. 1040.

³³ ALI (angl. *American Law Institute*) – tai Amerikoje pirmaujanti teisės vienodinimo organizacija, vienijanti apie 4 000 žymių advokatų, teisėjų ir teisės profesorių ir itin vertinama dėl nepriklausomumo ir narių įvairovės, apimančios tiek praktikus, tiek akademinį sluoksnį. Šis institutas buvo įkurtas 1923 m. siekiant supaprastinti Amerikos teisę ir tobulinti įstatymus adaptuojant juos prie socialinės aplinkos (žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės vienodinimas ir derinimas*: magistro darbas. Socialiniai mokslai. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 43).

³⁴ 1926 m. Romoje įkurta nepriklausoma tarpvyriausybinių organizacija – Tarptautinis privatinės teisės vienodinimo institutas UNIDROIT (angl. *International Institute for the Unification of Private Law*). Organizacijos tikslas yra tirti valstybių (ar jų grupių) privatinės, ir ypač komercinės, teisės modernizavimo, derinimo ir koordinavimo poreikius, priemones ir būdus, taip pat rengti teisės principus, taisykles, įstatymų projektus, kuriuos vėliau galėtų pasiūlyti valstybių narių vyriausybėms (žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės <...>*, p. 42).

³⁵ Principų rengimas buvo paremtas prof. Rolfo Sturnerio atlikta lyginamąja valstybių civilinio proceso analize, kurią atliekant identifikuoti pagrindiniai skirtingų valstybių civilinio proceso panašumai ir skirtumai ir nustatyta, kad projektas iš tiesų yra įgyvendinamas. Projekto rengimas truko 6 metus. Kuriant principus ir taisykles buvo pasitelktos nemažos ALI ir UNIDROIT jungtinės pajėgos, rengiant projektą jie buvo pristatomi visuomenei, teisės praktikams ir teoretikams, rengiamos konferencijos, seminarai, siekiant su juo teikiamomis galimybėmis kuo geriau supažindinti visuomenę ir sulaukti kuo įvairiapusiškesnės kritikos (žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės <...>*, p. 43).

³⁶ ALI/UNIDROIT principų komentaro P-E punkte yra nurodyta, kad jie gali būti vienodai taikomi ir tarptautiniam arbitražui, išskyrus atvejus, kai principų nuostatos yra nesuderinamos su arbitražo procesu, pavyzdžiui, tiek, kiek tai susiję su jurisdikcija, viešu nagrinėjimu ar apeliacija (žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės <...>*, p. 53).

rėmėsi išspręstu teisės ar fakto klausimu prieš tai išnagrinėtoje byloje. Manytina, kad ribotos *issue preclusion* koncepcijos įtvirtinimas ALI/UNIDROIT principų 28.3 straipsnyje atspindi siekį surasti civilinės ir bendrosios teisės valstybių požiūriu į *res judicata* kompromisą³⁷.

Tad akivaizdžiai matyti, kad projekto autoriai tekojo kompromisinio varianto, tinkamo tiek bendrosios teisės, tiek civilinės teisės valstybių mastovams. Tačiau galima įžvelgti kelias aptarto *res judicata* ALI/UNIDROIT reglamentavimo ypatybes. Pirma, arbitrai iš civilinės teisės valstybių gali atsisakyti taikyti *claim* ir *issue preclusion* standartus, su kuriais jie nėra iki galo susipažinę. Antra, ALI/UNIDROIT reglamentavimo lakoniškumas sukuria natūraliai atsirandančias spragas: projektu net nesistengiama detalizuoti *res judicata* principo taikymo kriterijų. ALI/UNIDROIT principų projekto tekste operuojama bendrinėmis sąvokomis, apskritai nekalbama apie šalių tapatumą. Ieškinio pagrindo ir dalyko tapatumas reglamentuojamas taip pat gana miglotai. Manytina, kad, vadovaudamiesi tik ALI/UNIDROIT principais, arbitrai iš skirtingos jurisdikcijos visiškai skirtingai traktuotų *res judicata* taisyklės ir prieitų prie skirtingų išvadų. Trečia, teisės doktrinoje kvestionuojamas ALI/UNIDROIT principų pritaikomumas tarptautiniam arbitražui. Pavyzdžiui, prof. V. Mikelėnas laiko mažai tikėtiniu ALI/UNIDROIT principų taikymą arbitražui³⁸. Kitaip tariant, nepaisant aplinkybės, kad projektas yra sveikintina iniciatyva³⁹, tikimybė, jog ALI/UNIDROIT principai gali padėti išspręsti *res judicata* dilemą, vertintina skeptiškai.

B. TARPTAUTINĖS TEISĖS ASOCIACIJOS GALUTINĖ ATASKAITA DĖL RES JUDICATA IR ARBITRAŽO

2006 m. Tarptautinė teisės asociacija⁴⁰ išleido galutinę ataskaitą dėl *res judicata* ir arbitražo⁴¹. Šia iniciatyva buvo užsimota nuodugnai iširti *res judicata* principo taikymo praktiką ir parengti visuotinai priimtinas *res judicata* principo taikymo gaires. Dėl didelės projekto apimties Tarptautinė teisės asociacija išleido dvi ataskaitas: 2004 m. – dalinę ir 2006 m. – galutinę. 2004 m. ataskaita skirta *res judicata* principo teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos analizei ir lyginimui, o 2006 m. ataskaita siekta sukurti rekomendacijas *res judicata* principo taikymui tarptautiniame arbitraže. Tai daug sėkmingesnis ir išsamesnis *res judicata* derinimo projektas.

i. MATERIALIEJI SPRENDIMO RES JUDICATA PADARINIAI

Pirmasis Tarptautinės teisės asociacijos nuopelnas yra veiksmingo suvienodinto *res judicata* principo materialiuju padarinių projekto parengimas. Asociacija nurodo, kad pozityvusis *res judicata* poveikis yra labiau susijęs su bylos esme negu su bylos nagrinėjimo procesu. Rekomenduojama šaliai remtis pozityviuoju *res judicata* poveikiu, kiek tai neprieštarautų arbitražo taisyklėms ir arbitražo vietos teisei. Negatyvusis *res judicata*, kita vertus, yra procesinis klausimas. Taigi komisija pabrėžia, kad negatyvusis *res judicata* turėtų būti pareikštas kuo anksčiau, kad geriausiai atitiktų proceso ekonomijos tikslus. *Res judicata* klausimas galėtų būti arbitražo teismo jurisdikcijos ar

³⁷ American Law Institute and UNIDROIT, *Principles of Transnational Civil Procedure*. UK: Cambridge University Press, 2006, p. 47–48.

³⁸ MIKELĖNAS, V. The Proposed ALI/UNIDROIT Principles and Rules of Transnational Civil Procedure and the New Code of Civil Procedure in Lithuania. *Uniform Law Review*, p. 988. Taip pat žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės <...>*, p. 54.

³⁹ Prof. Antonio Gidi projektą įvertino kaip „jaudinantį atradimą kuriant vieningumą tarptautinio civilinio proceso ginčuose“, prof. V. Mikelėnas – kaip „modernių idėjų ir tendencijų, būdingų daugeliui valstybių, nepaisant jų kilmės ar priklausomumo kuriai nors teisės sistemai, rinkinį“ (žr.: JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės <...>*, p. 45).

⁴⁰ Tarptautinė teisės asociacija (angl. *The International Law Association*) yra nevyriausybinė tarptautinė organizacija. Tai viena iš labiausiai gerbiamų organizacijų pasaulyje ir viena iš pirmaujančių tarptautinių organizacijų tarptautinės teisės plėtros ir sąžiningo taikymo srityje.

⁴¹ DE LY, F., et al. *International Law Association Toronto Conference (2006), International Commercial Arbitration, Interim Report: "Res Judicata" And Arbitration* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/C5443B2B-406F-4A42-9BE49EE93FB92A4C>>.

ieškinio priimtumo klausimo sudedamoji dalis, priklausomai nuo arbitražo vietos teisės.

Tarptautinė teisės asociacija skeptiškai vertina *res judicata* išplėtimą susijusiems sandoriams. JAV *res judicata* principas gali būti taikomas bylose, kuriose nagrinėjami glaudžiai susiję sandoriai, neatsižvelgiant į šalių, ieškinio pagrindo ir dalyko tapatumą. Komisijos nuomone, šiuo metu dar per anksti kalbėti apie tokį platų principo taikymą tarptautiniame arbitraže.

Kalbėdama apie bendrosios teisės *issue preclusion* koncepciją, asociacija nurodo, kad *res judicata* turi uždrausti kelti kitose bylose tik tuos klausimus, kurie buvo įrodinėjimo dalykas įsiteisėjusiame sprendime. Arbitražo teismo išvados dėl atsitiktinių klausimų neturėtų turėti *res judicata* galios.

Aptardama pozityviųjų *res judicata* principo padarinių derinimą, Tarptautinė teisės asociacija siūlo taikyti platesnį *res judicata* modelį, apimančią ne tik rezoliucinę, bet ir motyvuojamąją įsiteisėjusio sprendimo dalį. Asociacijos manymu, *res judicata* galios suteikimas vien rezoliucinei sprendimo daliai būtų pernelyg formalus ir neatitiktų tarptautinių ginčų nagrinėjimo tikslų ir realijų.

Pasak 2006 m. ataskaitos, *res judicata* neturėtų būti laikomas viešosios tvarkos dalimi arbitražo procese. *Res judicata*, visų pirma, gina šalių interesus, kad byla būtų kuo ekonomiškiau teisingai išspręsta. Tai reiškia, kad arbitražo teismas neturėtų taikyti *res judicata ex officio*. Vadinasi, arbitražo kontekste *res judicata* taikytinas tik šalies prašymu. Taip pat *res judicata* atskyrimas nuo viešosios tvarkos reiškia, kad šalys gali prašyti taikyti pozityviuosius *res judicata* padarinius netaikant negatyviųjų ir *vice versa*.

Reikšmingai susiaurindama bendrosios teisės *res judicata* koncepciją, asociacija sukūrė išties kompromisinį modelį, priimtinaį tiek bendrosios, tiek civilinės teisės arbitrams.

ii. RES JUDICATA PRINCIPO TAIKYMO KRITERIJAI

Galutinėje Tarptautinės teisės asociacijos ataskaitoje rekomenduojama taikyti *res judicata* principą tarptautiniame arbitraže, kai dvi bylos atitinka visus penkis reikalavimus:

- Pirmiau priimtas arbitražo teismo sprendimas yra galutinis ir atitinka pripažinimo reikalavimus valstybėje, kuri yra vėlesnio arbitražo proceso vieta;
- Arbitražo procesas, kuriame iškeltas *res judicata* klausimas, priklauso tai pačiai teisinei tvarkai (angl. *same legal order*) kaip ir procesas, kuriame priimto sprendimo *res judicata* padarinius prašoma taikyti;
- Ieškinio pagrindas yra tapatus;
- Ieškinio dalykas yra tapatus;
- Šalys yra tapačios⁴².

Pirmąjį punktą komisija rekomenduoja taikyti tuo atveju, kai abiejų arbitražo procesų vieta nėra tapati. Asociacija nurodo, kad siekiant suderinti *res judicata* principo taikymo praktiką derėtų vadovautis visuotinai pripažintais Niujorko konvencijos standartais. Tad ankstesnis arbitražo teismo sprendimas, *prima facie* atitinkantis Niujorko konvencijos reikalavimus, turėtų turėti *res judicata* galią, nebent būtų atsisakyta jį pripažinti arba jis būtų panaikintas arbitražo vietos valstybėje.

Antrasis rekomendacijų punktas pabrėžia viešosios ir privatinės tarptautinės teisės skirtumą. Taigi sprendimas dėl ginčo tarp valstybių, veikusių kaip komerciniai subjektai, neturės *res judicata* galios sprendžiant viešosios tarptautinės teisės klausimus. Tačiau šio punkto nederėtų painioti su tarptautinio arbitražo ir nacionalinio teismo sąveika. Tiek vienas, tiek kitas forumas paprastai sprendžia privatinės tarptautinės teisės klausimus, todėl, kai atitinka kiti kriterijai, teismo sprendimai turi *res judicata* galią arbitražo procese ir *vice versa*⁴³.

Rekomendacijose plačiau nekalbama apie trejopo tapatumo kriterijų. Nutarta palikti spren-

⁴² DE LY, F., et al. *International Law Association Toronto Conference (2006)* <...>, p. 32.

⁴³ *Ten pat*, p. 33.

įžiančio forumo nuožiūrai, kokius tapatumo standartus taikyti. Asociacija atsisakė svarstyti, kas yra „šalis“, todėl angliškas, amerikietiškas ir europinis modeliai šiuo atžvilgiu ir toliau skirsis. Taip pat forumui palikta visiška diskrecija spręsti dėl *res judicata* taikymo teisių perėmėjų atžvilgiu ir *alter ego*, bendrovių grupės ir kitų doktrinų taikymo.

Taigi akivaizdžiai matome, kad Tarptautinės teisės asociacijos patarimai puikiai atspindi tiek civilinės, tiek bendrosios teisės valstybių *res judicata* principo taikymo realijas. Tarptautinės teisės asociacijos ataskaitos būtų puikus pamatas išsamiai *res judicata* taikymo konvencijai.

Tačiau tenka pripažinti, kad Tarptautinės teisės asociacijos galutinė ataskaita yra tik rekomendacinio pobūdžio, tad arbitrai negali taikyti šio dokumento kaip teisės šaltinio nesant šalių susitarimo, o tai reikšmingai apunkina šių rekomendacijų taikymą praktikoje. Šitai puikiai demonstruoja Tarptautinių prekybos rūmų byla Nr. 13808/2008, kurioje arbitražo teismas išaiškino, kad *res judicata* klausimą reglamentavo Prancūzijos teisė, nes arbitražo vieta buvo Paryžius. Pasirinkdamos arbitražo vietą, šalys sutiko su Prancūzijos teisės taikymu. Arbitražo teismas atsisakė taikyti Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijas dėl *res judicata* principo, nes jos yra tik rekomendacijos ir dėl jų taikymo nebuvo šalių susitarimo. Arbitražo teismas dėl tos pačios priežasties atsisakė atsižvelgti į Ali/UNIDROIT principus dėl tarptautinio civilinio proceso ir pridūrė, kad bet kuriuo atveju pagal Prancūzijos teisę priimtas sprendimas buvo „puikiai suderinamas“ su tarptautiniame kontekste išplėtomis taisyklėmis⁴⁴.

IŠVADOS

Nors yra akivaizdžių bendrosios ir civilinės teisės valstybių požiūriu į *res judicata* principą arbitražo procese panašumų, matyti ir reikšmingų skirtumų. Teisės, taikytinos *res judicata* principui, pasirinkimas esant ginčams, turintiems tarptautinį

elementą, sukelia apčiuopiamų padarinių tiek ginčo baigties, tiek įrodinėjimo dalyko atžvilgiu. *Res judicata* principui taikytinos teisės dilema ypač aktuali tarptautinio arbitražo srityje, kur ginčą tuo pat metu reglamentuoja kelių valstybių nacionalinė teisė ir (arba) tarptautinės priemonės.

Tarptautinio arbitražo jurisprudencijos analizė rodo, kad neegzistuoja nei suvienodintas *res judicata* principo standartas, nei visuotinai priimtinos šiam principui taikytinos teisės kolizinės taisyklės. Arbitrai taiko teisę, kuri, jų manymu, yra tinkamiausia *res judicata* klausimui išspręsti nesilaikant jokių vienintelių – konkrečių taisyklių. Viena vertus, teisės doktrinoje *res judicata* principas dažnai siejamas su *lex arbitri*. Kita vertus, arbitražo proceso sąsajos su arbitražo vieta neretai vertinamos skeptiškai, taigi, priklausomai nuo arbitrų požiūrio, *res judicata* principas praktikoje reglamentuojamas *lex arbitri*, *lex causae* ar net kelių valstybių nacionalinės teisės normų vienu metu.

Siekiant išspręsti *res judicata* principo taikymo tarptautiniame arbitraže problemą, tarptautiniu lygmeniu įgyvendinti keli projektai. Išsamiausias ir labiausiai tarptautinę arbitražo praktiką atspindintis dokumentas – Tarptautinės teisės asociacijos galutinė ataskaita dėl *res judicata* principo ir arbitražo. Ši ataskaita išsamiai analizuoja įvairių valstybių teisinį *res judicata* principo reglamentavimą ir teismų praktiką ir siūlo kompromisinį *res judicata* standartą, kurį galėtų taikyti tiek civilinės teisės, tiek bendrosios teisės valstybių arbitrai.

Deja, Tarptautinės teisės asociacijos galutinė ataskaita kol kas išlieka rekomendacinio pobūdžio, todėl tarptautinį arbitražo teismą saisto tik esant šalių susitarimui, tačiau, tikėtina, jog, laikui bėgant, šis dokumentas (kaip ir rekomendacinio pobūdžio Tarptautinės advokatų asociacijos įrodymų teikimo tarptautiniame arbitraže taisyklės) galėtų sulaukti daug dėmesio arba tapti tarptautinės konvencijos dėl *res judicata* principo taikymo pagrindu.

⁴⁴ BROZOLO, L. G. *Res Judicata and International Arbitral Awards*, SSRN, p. 13 [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1842685>.

LITERATŪRA

TEISĖS AKTAI

1. 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 10-208.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340; 2002, Nr. 42-0.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262; 2000, Nr. 77-0; 2000, Nr. 80-0; 2000, Nr. 82-0.
4. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. XI-2089; 2012-06-21, Nr. 76-3932.
5. *American Law Institute and UNIDROIT, Principles of Transnational Civil Procedure*. UK: Cambridge University Press, 2006.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

6. BORN, G. *International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 2nd ed., Vol. III, 2014.
7. BROZOLO, L. G. *Res Judicata and International Arbitral Awards*, SSRN, p. 13 [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1842685>.
8. DE LY, F., et al. *International Law Association Berlin Conference (2004), International Commercial Arbitration, Interim Report: "Res Judicata" and Arbitration* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/446043C4-9770-434D-AD7DD42F7E8E81C6>>.
9. DE LY, F., et al. *International Law Association Toronto Conference (2006), International Commercial Arbitration, Interim Report: "Res Judicata" and Arbitration* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/C5443B2B-406F-4A42-9BE49EE93FB92A4C>>.
10. FREEMAN, A. C. *A Treatise of the Law of Judgments*, 5 ed. The Lawbook Exchange, Ltd., 1993.
11. HEISKANEN, V. Forbidding Dépeçage: Law Governing Investment Treaty Arbitration, 32 *Suffolk Transnational Law Review*, 2009.
12. *ICCA'S Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges*. International Council for Commercial Arbitration with the assistance of the Permanent Court of Arbitration Peace Palace. The Hague [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per

- internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/1/13890217974630/judges_guide_english_composite_final_jan2014.pdf>.
13. JURONYTĖ, A. *Civilinio proceso teisės vienodumas ir derinimas: magistro darbas*. Socialiniai mokslai. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
  14. KONTRAUSKAS, R. *Lis (alibi) pendens: kitoje Europos Sąjungos valstybėje nagrinėjamo tapataus arba susijusio ieškinių (civilinės bylos) įtaka Lietuvos teismo procesui*. *Jurisprudencija*, 2005, t. 69(61).
  15. KRIVKA, E. Res judicata principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos. *Jurisprudencija*, 2004, t. 53(45).
  16. LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A.; KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003.
  17. MIKELĖNAS, V. The Proposed ALI/UNIDROIT Principles and Rules of Transnational Civil Procedure and the New Code of Civil Procedure in Lithuania. *Uniform Law Review*, No 4.
  18. MISTELIS, L. A. *Part I: International Commercial Arbitration, Chapter 19: Arbitral Seats – Choices and Competition*. KRÖLL, S. M.; MISTELIS, L. A., et al. (eds.) *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy, Convergence and Evolution*. Kluwer Law International, 2011.
  19. SAVAGE, J.; GAILLARD, E. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999.
  20. SINAI, Y. Reconsidering Res Judicata: A Comparative Perspective. *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol. 21.
  21. VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
  22. VALUTYTĖ, R. *Valstybės atsakomybė dėl nacionalinių galutinės instancijos teismų sprendimų: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
  23. VOSER, N.; ESCHMENT, J. *Another leading case on res judicata: application of lex fori confirmed (Swiss Supreme Court)* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-04-19]. Prieiga per internetą: <http://www.swlegal.ch/getdoc/3d2ca31a-d41f-4af2-8bb3-33f673ed8dca/2015_Nathalie-Voser_Jorn-Eschment_Another-leading.aspx>.
  24. WILLIAMS D. A. R.; TUSHINGHAM, M. The Application of the 'Henderson v. Henderson' Rule in International Arbitration. *Singapore Academy of Law Journal*, Volume 26, Issue Special Ed., 2014.

TEISMŲ JURISPRUDENCIJA

25. Nuolatinis Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1928 m. sprendimas Chožuvo gamyklos (Chorzow Factory) byloje.
26. Tarptautinių prekybos rūmų byla Nr. 2762.
27. Tarptautinių prekybos rūmų byla Nr. 1762.
28. Tarptautinių prekybos rūmų byla Nr. 13808/2008.

LIETUVA

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1998 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje AB „Dirbtinis pluoštas“ v. Rusijos Federacijos viešoji akcinė bendrovė „Vladi-miro chemijos gamykla“, Nr. 3K-67/98.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje J. K. v. N. B., Nr. 3K-3-935/2003.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos Kauno žydų religinės bendruomenės pareiškimą, Nr. 3K-3-97/2009.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra AB „Požeminiai darbai“, WTE Was-sertchnik GmbH, Nr. 3K-3-116/2010.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Interbolis“ v. VĮ Registrų centras, Nr. 3K-3-155/2010.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras ir kt. v. UAB „Naigeda“ ir kt., Nr. 3K-3-306/2010.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje L. M. v. O. D. V., Nr. 3K-3-134/2011.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. D. S., Nr. 3K-3-282/2012.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 21 d. nutartis UAB „Transdadas“ bankroto byloje, Nr. 3K-3-50/2014.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Marijampolės pieno konservai“ v. „Interfood B. V.“, Nr. 3K-3-135-695/2015.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d.

nutartis civilinėje byloje S. L. v. UAB „Medicinos bankas“, Nr. 3K-3-300-421/2015.

40. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. uždaroji akcinė bendrovė „Galinta ir partneriai“, Nr. 2T-84/2014.

ANGLIJA

41. Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas. 2013 m. liepos 3 d. sprendimas byloje Virgin Atlantic Airways Ltd v. Zodiac Seats. UK Ltd [2013] UKSC 46.
42. Lordų rūmai. 1991 m. sausio 15, 16, 17, 21 d., balandžio 25 d. sprendimas byloje Arnold v. National Westminster Bank plc [1991] 2 AC 93.
43. Aukštasis kanceliarijos teismas. 1843 m. liepos 4, 7, 11, 20 d. sprendimas byloje Henderson v. Henderson (1843) 3 Hare 99 at 115.
44. Anglijos apeliacinis teismas. 2004 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Sun Life Assurance Company of Canada v. The Lincoln National Life Insurance Co [2005] 1 Lloyd's Rep 606.
45. Karaliaus suolo teismas. 1812 m. sprendimas byloje Smith v. Johnson [1812] 15 East Rep 213 at 214.
46. Jungtinės Karalystės aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius. 1985 m. liepos 1, 2, 3, 26 d. sprendimas byloje Dallah v. Bank Mellat [1986] 1 QB 441.

PRANCŪZIJA

47. Prancūzijos kasacinis teismas. 1976 m. birželio 16 d. sprendimas byloje Krebs v. Milton Stern, 104 J. Droit Int'l (Clunet) 671 (1977) 1977 Rev. Arb. 269.
48. Prancūzijos kasacinis teismas. 1976 m. birželio 30 d. sprendimas byloje Bruynzel Deurenfabrik NV v. Ministre d'Etat aux Affaires Etrangères de la République Malgache, 104 J. Droit Int'l (Clunet) 111 (1977), 1977 Rev. Arb. 137.
49. Paryžiaus apeliacinis teismas. 2004 m. birželio 10 d. sprendimas byloje Société Barges Agro Industries S.A. v. Société Young Pecan Company, Nr. 2003/09894.

ŠVEICARIJA

50. Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 4A_633/2014.

SINGAPŪRAS

51. Singapūro aukštasis teismas. 2011 m. sausio 21 d., kovo 30 d., balandžio 11, 19 d., gegužės 4, 26 d., rugsėjo 16 d. sprendimas byloje Denmark Skibstetkniske Konsulenter A/S I Likvidation v. Ultrapolis 3000 Investments Ltd [2011] 4 SLR 997.

52. Singapūro aukštasis teismas. 2006 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje *Goh Nellie v. Goh Lian Teck* [2007] 1 SLR(R) 453.

HONKONGAS

53. Honkongo aukštasis teismas. *Sprendimas byloje China North Industries Investment Ltd v. Chum* [2010] 5 HKLRD 1.

54. Honkongo aukštasis teismas. 2010 m. rugsėjo 22 d. sprendimas byloje *Parakou Shipping Pte Ltd v. Jinhui Shipping and Transportation Ltd* [2011] 2 HKLRD 1.

AUSTRALIJA

55. Australijos aukštasis teismas. 1981 m. rugsėjo 1 d. sprendimas byloje *Port of Melbourne Authority v. Ashmun Pty Ltd* (1981) 147 CLR 589.

56. Velingtono apeliacinis teismas. 2006 m. spalio 25 d., gruodžio 20 d. sprendimas byloje *Commissioner of Inland Revenue v. Bhanabhai* [2007] 2 NZLR 478.

MALAIZIJA

57. Malaizijos Aukščiausiasis Teismas. *Sprendimas byloje Asia Commercial Finance (M) Bhd v. Kawai Teliti Sdn Bhd* [1995] 3 MLJ 189.